

Per Mangset

Lidvinismen i norsk kulturpolitikk

Konjakk, sigarer og forskning i Stavanger

Under kulturforskningsskonferansen i Stavanger høsten 1993 inviterte vikarierende direktør i Kulturrådet, Lidvin Osland, to middelaldrende kulturforskere fra periferien, Georg Arnestad og artikkelforfatteren, til en strategisk kveldssamtale om norsk kulturforskning i hotellbaren. For å markere alvorret – til tross for den lett humoristiske tonen – hadde han også med seg sin underdirektør, Hans Stokland. Det ble servert konjakk, kaffe og sigarer, før vi kulturforskere fikk et tilbud som vi ikke kunne avslå: Ville vi være med og bygge opp en egen forsknings- og utredningsavdeling i Norsk kulturråd? *Det* ville vi. Det ga enda mer tyngde til tilbudet da kulturrådsleder Bing og direktør Osland annonserte planene offentlig i plenum på neste konferansedag. ”Målet er at avdelingen skal være et instrument for policy-making og formidling og kanskje spille rollen som dynamo i det kulturpolitiske forskernettverket som ble etablert på en større forskersamling i midten av oktober”, erklærte Osland til bladet *Forskning* etter konferansen.¹

For kulturpolitikkforskningen var Lidvin Osland rett mann til rett tid. I løpet av 1970- og 80-åra var det gjort flere mislykkede forsøk på å styrke forskningen på dette feltet.

Kulturmyndighetene tok bare spredte og tilfeldige initiativer, Forskningsrådet viste liten interesse, og de tunge akademiske miljøene var oftest uinteresserte eller nedlatende overfor denne typen ”instrumentell kulturforskning”. Men rundt 1990 skjedde det et stemningsskifte – både i Norge og flere andre land. Ny interesse og nye muligheter åpnet seg. Som fylkeskultursjef i Sogn og Fjordane hadde Lidvin Osland – sammen med flere andre fylkeskommuner – allerede bidratt til et viktig kulturforskningssinitiativ, forskningsprogrammet ”Kultur og regional utvikling” (KRU, 1989-93). Et avgjørende neste skritt for å styrke kulturpolitikkforskningen ble tatt på en stor kulturforskningsskonferanse i Førde høsten 1990. Forskningsrådet² var hovedarrangør av konferansen med fylkeskultursjef Osland som sentral medspiller. Under konferansen kom den mektige ekspedisjonssjefen i Kulturdepartementet, Johs Aanderaa, med en skarp irettesettelse av forskningsmiljøer og Forskningsråd for at de ikke ytte relevant innsats på dette forskningsfeltet. Han ønsket seg mer forskning som kunne belyse aktuelle kulturpolitiske problemstillinger. Denne klare

¹ Norges forskningsråd: ”Forskning”, nr. 3, 1993.

² Det vil si det daværende Norges Allmennvitenskapelige Forskningsråd (NAVF).

markeringen fra departementet bidro – sammen med andre forhold – til at Forskningsrådets kulturforskningsprogrammer rettet et sterkere søkelys mot kulturpolitiske problemstillinger de påfølgende åra³. Under denne konferansen ble det også opprettet en nordisk kontaktgruppe for kulturpolitikkforskning, der både kulturbyråkrater og kulturforskere var med. Også denne kontaktgruppa bidro til å styrke forskningsfeltet i Norden de kommende åra.

Det er rimelig å se Lidvin Oslands engasjement i KRU-programmet, Førdekonferansen og Stavangerkonferansen som ledd i en mer målrettet og langsiktig strategisk innsats for å fremme norsk forskning om kulturpolitikk. At han – som kulturbyråkrat – kom til å interessere seg så mye for *kulturforskning*, var egentlig ikke merkelig. Han hadde jo selv en bakgrunn fra forskningsverdenen, som geolog ved Universitetet i Tromsø og Tromsø Museum på 1970-tallet. Kvaliteten og omfanget av denne innsatsen er det vanskelig å vurdere for en samfunnsviter. På hans publikasjonsliste fra 1970-tallet finner en imidlertid titler som ”Øglespor på Svalbard”, ”Geologi og Lofotfiske”, ”Stein fra verdensrommet” og ”Hvor gamle er våre fjell?” Osland tok med seg forskningsinteressen over i stillingen som fylkeskultursjef i Sogn og Fjordane.

Fra posisjonen som fylkeskultursjef i distrikts-Norge hadde han likevel begrenset mulighet til å påvirke den nasjonale forskningsinnsatsen på kulturpolitikkfeltet. Det åpnet seg derimot nye muligheter da han ble tilsatt som vikarierende kulturrådssjef i 1993. Det nevnte møtet i baren på kulturforskningskonferansen i Stavanger høsten 1993 ble således startpunktet på utbyggingen av et sterkt forsknings- og utredningsmiljø i Norsk kulturråd. Georg Arnestad, Geir Rønning og artikkelforfatteren ble knyttet til Kulturrådet – i litt ulike roller og stillingsandeler – for å bygge opp forskningsavdelingen fra våren 1994. Snart kom også Svein Bjørkås, Ellen Aslaksen – og flere andre kulturforskere – til. De fleste av oss var knyttet til Kulturrådet bare på deltid. Ellers hadde vi vår forankring i eksterne, helst regionale, forskningsmiljøer. I løpet av få år utviklet Kulturrådets utredningsenhet seg til å bli et helt sentralt miljø for forskning og utredning om kulturpolitiske spørsmål i Norden – særlig som oppdragsgiver og stimulator for eksterne forskningsmiljøer, men også dels som selvstendig

³ Først i programmet for Kultur- og tradisjonsformidlende forskning (KULT, 1986-1997), deretter i Program for kulturstudier (1998-2002). I det seinere Program for kulturforskning (2003-07) ble derimot kulturpolitikk igjen nedprioritert.

utførende forskningsmiljø. Det ble – og blir fortsatt – produsert forsknings- og utredningsarbeider på ganske høyt kvalitetsnivå, publisert i to rapportserier.⁴

Dette hadde neppe vært mulig hvis ikke direktør Osland, i godt samspill med kulturrådsleder Bing, hadde gitt utredningsenheten betydelig økonomisk og strategisk spillerom. Godt gjennomtenkte og vel begrunnede ideer fikk som regel støtte av direktøren og rådet. Og Kulturfondet var en nærmest uuttømmelig Sareptas krukke. Det kunne selvsagt reises velbegrunnede prinsipielle motforestillinger mot at et forvaltningsorgan som Kulturrådet skulle engasjere seg tungt i forskning og utredning – og mot å bruke kulturfondsmidler til forskningsformål. Men for Osland ble hensynet til mulige prinsipielle innvendinger overskygget av den strategiske jakten på resultater: Etersom ingen annen institusjon – det være seg Kulturdepartementet, Forskningsrådet eller universitetene – med tyngde ivaretok dette forskningsbehovet, var det strategisk riktig og nødvendig for Kulturrådet å trå til. Kulturrådet hadde jo dessuten som mandat nettopp å gi kvalifiserte *råd* om problemstillinger på kulturfeltet. Men hvordan skulle det kunne gi gode råd uten grunnlag i systematisk forskningsbasert kunnskapsproduksjon?

Verken Forskningsrådet eller Kulturdepartementet hadde i utgangspunktet noe særlig sans for Oslands initiativ. ”Kulturrådet utfordrer Forskningsrådet”, kunne man lese i Forskningsrådets eget blad, *Forskning*.⁵ Osland utfordret – i et intervju med bladet – Forskningsrådet til å ”bli flinkere til å spille sammen med nasjonale instanser på kulturområdet”. Under Stavangerkonferansen hadde Osland også – i velkjent polemisk stil – lovd at på dette feltet kunne Kulturrådet i det minste fungere som ”påhengsmotor til Forskningsrådet dersom Forskningsrådet hadde hovedmotoren intakt”.⁶ Underforstått: Han hadde ikke stor tro på Forskningsrådets motorkraft. Forskningsrådets representant – daværende avdelingssjef Terje Spurkeland – svarte et lett forurettet ”Velkommen etter” til Kulturrådet:

Når Osland ber oss om å bli flinkere til å spille sammen med nasjonale instanser på kulturområdet, vil jeg vise til at vi i 1992 nedsatte en samarbeidsgruppe som skulle se nærmere på KULTurpolitikkforskning. Her er både Forskningsrådet, Kulturdepartementet og forskere representert. Denne gruppa fungerer som en referansegruppe for KULT-

⁴ Jf. <http://www.kulturrad.no/>

⁵ *Forskning*, nr. 3, 1993.

⁶ Samme sted.

programmet, den både initierer og vurderer prosjektsøknader innen forskning om kulturpolitikk.⁷

Denne samarbeidsgruppa har imidlertid ikke etterlatt særlig sterke og varige spor i forskningsfeltets historie. Forskningsrådet oppprioriterte riktignok kulturpolitisk relevant forskning en del i åra som fulgte. *Det* hadde neppe skjedd uten et påtrykk fra aktører innenfor kultursektoren og fra interesserte regionale forskningsmiljøer. Men mot slutten av 1990-tallet falt kulturpolitikk igjen ut av Forskningsrådets kulturforskningsprogram.

Kulturdepartementet har hatt en enda mindre målrettet strategi for å fremme forskning om kulturpolitiske spørsmål. Med Johs. Aanderaas tidlige død i 1991 ble departementets interesse for forskningsfeltet ytterligere svekket. Kulturdepartementet hadde således liten sans for Lidvin Oslands initiativ til å opprette en utredningsavdeling i Kulturrådet. Etter konferansen i Stavanger høsten 1993 sendte kulturminister Kleveland et skarpt brev til Kulturrådet, der hun gikk i rette med rådets planer om å opprette en ”forsknings- og utredningsavdeling”. Noe slikt hadde ikke Kulturrådet mandat til å opprette på egen hånd. På direktør Osland virket imidlertid slik motstand – især fra den litt for majestetiske kulturminister Kleveland – nærmest som et adrenalinkikk. Nå ble han mer enn noensinne oppsatt på å videreføre arbeidet med forskning og utredning i regi av Kulturrådet. Kanskje så han også saken som en prøvestein på prinsippet om en armlengdes avstand mellom departementet og Kulturrådet. Således nøyde Osland seg med å foreta en enkel taktisk tilbaketrekning som svar på departementets brev: Han droppet navnet ”Forsknings- og utredningsavdeling” for det litt forsiktigere ”utredningsenheten”. Men planer og ambisjoner forble de samme. Utredningsenheten (i dag ”Forsknings- og utviklingsavdelingen”) vokste og utviklet seg til en viktig premissgiver for norsk kulturpolitikk. Nå har Kulturdepartementet for lengst akseptert den. Det viste seg for eksempel tydelig da departementet la fram sin siste generelle kulturmelding i 2003. Den var sterkt preget av perspektiver og resultater fra forskning og utredning som Kulturrådet har initiert.

Slik har Lidvin Osland spilt en viktig strategisk rolle for å fremme forskning om kulturpolitiske spørsmål i Norge. Men dette er likevel bare én av flere felt der han har profilert seg som nasjonal kulturpolitisk strateg. Det er òg nær sammenheng mellom hans innsats på dette feltet og hans kulturpolitiske og kulturfaglige innsats for øvrig. Noen forskere har

⁷ Samme sted.

snakket om "lidvinismen" som en særskilt norsk kulturpolitisk strømning. I det følgende skal jeg se litt nærmere på hva mer som egentlig kjennetegner denne strømmingen.

Fylkeskultursjefenes storhetstid

Selv om han markerte seg tydelig på den nasjonale kulturpolitiske scenen som direktør for Kulturrådet på 1990-tallet, var det på mange måter 1980-tallet som representerte storhetstiden til Lidvin Osland i norsk kulturpolitikk. Osland var et ektefødt barn av 1970-tallets "nye kulturpolitikk", med dens vekt på et vidt kulturbegrep og utbygging av sterke regionale og lokale kulturforvaltninger. Folkelig kultur, amatørkultur og bygdekultur ble opprioritert. Kunstnerisk arbeid fortjente nok også mer offentlig støtte, men kunstnerne burde gjerne ha sterkere regional og lokal forankring. I det hele tatt burde kunst- og kulturliv være samfunnsrelevant. Den nye kulturpolitikken på 1970-tallet medførte således at kulturtiltak i økende grad ble begrunnet ut ifra en eller annen form for samfunnsnytte.

For øvrig var kanskje den viktigste følgen av den nye kulturpolitiske satsingen at det etter hvert ble opprettet kulturforvaltninger rundt om i det fleste av landets kommuner. Etter etableringen av den nye fylkeskommunen i 1976 ble det også opprettet fylkeskommunale kulturforvaltninger – med en fylkeskultursjef i spissen – rundt omkring i landets fylkeskommuner. De nye fylkeskommunale styringsmodellene ga fylkeskultursjefene betydelig spillerom til å forme sine yrkesroller på ulike måter: *Noen* fylkeskultursjefer gikk inn i roller som primært lojale og relativt passive byråkrater, det vil si som disiplinerte iverksettere av fylkespolitikernes vedtak. *Andre* oppfattet seg som mer offensive iverksettelsesagenter – som regionale kulturentreprenører, som skulle sette i gang prosjekter og prosesser i samspill med andre regionale aktører i kultur- og samfunnsliv. Osland hørte helt klart til blant de siste. Det gjorde også fylkeskultursjefer som Lars Hauge i Akershus og Åslaug Vaa i Nordland.

Samtidig satset Kulturdepartementet på et svært aktivt samarbeid med fylkeskultursjefene for å få gjennomført nasjonal kulturpolitikk på regionalt og lokalt nivå. Det var etterkrigstidas viktigste nasjonale kulturpolitiske strateg – ekspedisjonssjef Johs Aanderaa (mannen som Rune Slagstad aldri oppdaget) – som la opp til å bruke fylkeskulturadministrasjonene som "iverksettelsesagenter" for sin nasjonale kulturpolitikk overfor fylkeskommuner og kommuner. Fylkeskulturadministrasjonene skulle informere og stimulere kommunene i sine distrikter til å følge opp nasjonale mål og virkemidler i den lokale kulturpolitikken. Årlige

”fylkeskultursjefkonferanser” – det vil si konferanser mellom departement og fylkeskultursjefer – var hovedarenaer for samarbeidet mellom departementet og fylkeskultursjefkollegiet.

Sammen med Erik Fossåskaret ved Rogalandsforskning gjennomførte jeg rundt 1980 flere større undersøkelser av kommunal og fylkeskommunal kulturpolitikk og -økonomi for Kulturdepartementet. I den sammenhengen fikk vi også anledning til å delta på noen av fylkeskultursjefkonferansene. Der kunne vi registrere store ulikheter i måten fylkeskultursjefene spilte sine roller på. Osland framsto som en av de mest offensive og slagferdige. Vi kunne også – av vårt eget empiriske materiale – se at ulikhetene ga seg konkret uttrykk i hvor stor aktivitet som ble initiert av fylkeskulturadministrasjonen. Akershus, Nordland og Sogn og Fjordane var gjennomgående mer aktive enn andre fylkeskommuner. Det ga seg også uttrykk i størrelsen på de fylkeskommunale kulturbudsjettene, der Sogn og Fjordane rangerte blant de fremste. Det er liten tvil om at nivået på den kulturpolitiske satsingen i de ulike fylkeskommunene var nokså personavhengig. Det var mulig for aktive kulturpolitiske strateger å øke aktivitetsnivået. I slike sammenhenger framsto Lidvin Osland gjerne som nr. 1 blant likemenn (og -kvinner).

På slutten av 1980-tallet var imidlertid de regionale og kommunale kulturbyråkratenes storhetstid på hell. Kommunenes Sentralforbund bidro til at tunge omorganiseringsvinder blåste gjennom kommunal kultursektor. En del kommunale kulturforvaltninger ble nedlagt. Mange ble omorganisert, slik at kultur ble koplet til andre kommunale saksfelt, særlig til utdanning eller næring. I mange kommuner forsvant dermed de profilerte stillingene som kultursjefer. Også fylkeskultursjefstillingene forsvant eller ble mindre synlige i en del fylkeskommuner. Men fylkeskultursjefen i Sogn og Fjordane holdt stand.

Vestlandsfanden på Oslo-tur

Lidvin Osland ble ikke kalt til hovedstaden for å bli kulturminister, slik han kanskje hadde håpet, i 1990. Valget falt i stedet på Åse Kleveland. I 1993 ble fristelsen for Osland til å søke vikarstillingen som direktør i Norsk kulturråd i Oslo for stor. Dette var en mulighet han ikke kunne la gå fra seg. Han vikarierte riktignok bare vel tre år som direktør i Kulturrådet, nemlig fra 1993 til 96. Men det ble tre viktige år, både for Kulturrådet og Osland.

At en profilert fylkeskultursjef fra Sogn og Fjordane skulle komme inn til hovedstaden og lede den nyskapende kunstens høyborg på Grev Wedels plass i Oslo, var i grunnen mot naturens orden. Det hadde vært mindre overraskende om han var blitt kulturstatsråd. Da det ble kjent at fylkeskultursjef Lidvin Osland skulle pakke sekken og komme vandrende inn til direktørstolen i Norsk kulturråd, kan nok de sentrale kulturmiljøene ha blitt grepet av samme type angst som forfatteren og kritikeren Nils Kjær kjente da han møtte en underlig skikkelse en grå regnværsdag oppe ved Låghellerhøgden ved Finse for rundt 100 år siden:

Han var sortklædt og langskjødet, ualmindelig sortklædt og langskjødet, og idet han pludselig vendte hovedet, saa jeg, at han manglet andsig: det var udvisket af et uransagelig smil, der svævet blaaligt og ensomt i regnskodden som fosforglorien om en bedærvet sild. Han holdt paraplyen – thi han anvendte tillige paraply – høit hævet over en høi floshat, og jeg hørte tydelig, hvordan vandet sutret i hans galoger; han var intet optisk bedrag af gjennomsnittet. Han saa ud som en opbyggelse, der var gaaet i sig selv og klabbet sammen til en eneste skikkelse af fugt og mugg, og – netop fordi han indfandt sig saa over al beskrivelse paatværs af al rimelighed, uventet som et meteor, men baade kisteklædt og kortskallet, og fordi han ikke lod sig mærke med naturen og naturen heller ikke lod til at kjende ham, saa forstod jeg med en gang, at det var selve *vestlandsfanden*. – Aha, tænkte jeg. Paa veien til Storthinget!⁸

Antakelig frydet Osland seg hvis han ble oppfattet som ”vestlandsfanden” av den urbane kultureliten. Når det gjelder pågangsmot, selvbevissthet og djevlesk vidd, har han mye til felles med en annen stor kulturpersonlighet fra Høyanger, nå avdøde Einar Førde. Dessuten ønsket nok Osland – som Førde – å vise at dyktige folk fra distriktene nokså lett kan hamle opp med de sentrale elitene, om de bare kommer i posisjon.

For det er selvsagt slik at mange representanter for den urbane kultureliten kommer altfor lett til det. De snubler nærmest i hverandres bein der inne i Oslo-gryta. De har så tette nettverk og så kort vei til makten, mediene og pengesekkene at de risikerer å bli slappe, dvaske og selvgode. De kan komme seg fram og opp – og oppnå lettkjøpte suksesser – uten særlig mye strategisk fantasi og pågangsmot. Dette gjelder (må vi tro) både innenfor kultur, forskning, forvaltning, samfunnsdebatt og journalistikk. Dessuten rammes de sentrale elitene ofte av en type kulturelt og politisk tunnelsyn: De glemmer lett at det fins kompetanse og kreativitet sønnafor Drøbak og nordafor Sinsenkrysset. Det gjelder også de fleste innflyttere fra periferien som har levd for lenge i sentrum.

⁸ Sitatet er hentet fra Gabriel Øidne: Litt om motsetningen mellom Austlandet og Vestlandet, Syn og Segn 1957, hefte 3, s. 97-114.

Alt dette visste Lidvin Osland godt da han kom inn til Kulturrådet. Han visste at han hadde noen strategiske og kompetansemessige fortrinn framfor dem som har vokst opp i – eller sittet altfor lenge midt i – det urbane kulturgrøftfatet. Osland hadde lang og overlegen erfaring som dreven prosjektmaker og kulturentreprenør i Sogn og Fjordane og der omkring. Det skulle bli vanskelig å slå ham i rollen som kulturpolitisk strateg og hestehandler. Kanskje vakte han en viss frykt og motstand i noen urbane kunstnermiljøer? Selv frydet han seg iallfall over å komme i en posisjon som ga langt større handlingsmuligheter.

Hensikten helliger middelet?

Oslands tre år i Kulturrådet peker seg således ut som en ekspansiv periode i rådets historie, ikke bare for forskning og utredning, men også for andre saksområder. Med Lidvin Osland fikk rådet en direktør med klare visjoner og sterkt pågangsmot. Han markerte med en gang at Kulturrådet skulle tjene hele landet, ikke bare Oslogryta. Direktøren gikk òg i høyere grad enn tidligere direktører inn i rollen som initiativtaker og kulturpolitisk aktør. Han var ikke redd for støy rundt virksomheten. Han nøyde seg ikke med å være en forsiktig byråkrat, som bare iverksatte rådets vedtak. Han ville selv påvirke vedtakene i bestemte kulturpolitiske retninger. Således var han heller ikke redd for å balansere på kanten av sine fullmakter. Arbeidsdelingen innad i rådet ble da slik at Kulturrådets ”politiske” leder – jussprofessor Jon Bing – måtte passe på at råd og direktør hadde sitt på det tørre når det gjaldt formalia og prinsipper. Det gjorde for øvrig Bing med stor autoritet og i nært og godt samarbeid med Osland. Osland selv likte å møte motstand; det ble han vitalisert av. Vant han fram, ble han svært fornøyd. Tapte han, tok han også det med godt humør.

Osland ville for øvrig gjerne at Kulturrådet skulle vokse. Midt på 1990-tallet startet en prosess der flere forvaltningsoppgaver ble delegert fra Kulturdepartementet – og dels fra andre offentlige instanser – til Kulturrådet. Dette var en prosess som det var naturlig for Osland å støtte opp om, iallfall i utgangspunktet.⁹ Osland var mer opptatt av *fordelen* ved at Kulturrådet vokste til et stort og sterkt forvaltningsorgan enn av *faren* for at armlengdesprinsippet skulle bli uthulet og rutineforvaltningsoppgavene øke. Ut ifra hans erfaringer som dynamisk og resultatorientert kulturbyråkrat var det liten grunn til å frykte at et stort og sterkt kulturråd – med mange nye forvaltningsoppgaver – skulle bli for vingeklippet.

⁹ En mer omfattende delegering har skjedd fra år 2000 og seinere. Prosessen ble evaluert i 2005, jf. rapporten ”Historien om en budsjettpost” av Mie Berg Simonsen (2005).

Oslands periode i Kulturrådet var ellers preget av det vi kan kalle en ”instrumentell vending” av virksomheten. Kulturrådets hovedansvarsområde har jo tradisjonelt vært profesjonell kunst og kulturvern – ikke minst kunstnerisk nyskaping og eksperimentelle prosjekter. Rådet har òg lagt stor vekt på å støtte kunst for kunstens egen skyld, uten hensyn til andre, ”utenforliggende” formål. Innenfor kulturpolitikken – i Storting, fylkeskommuner, kommuner og offentlig forvaltning – har derimot de instrumentelle kulturpolitiske begrunnelsene hatt større gjennomslag: Kultur er blitt sett på som viktig fordi det bidrar til næringsutvikling, fremmer folkehelse og/eller bidrar til gode ungdomsmiljøer. Slike resonnementer har på den andre siden blitt mye kritisert av kulturforskere: Mange undersøkelser med slike optimistiske resultater er blitt bedømt som metodisk problematiske.¹⁰ Det blir hevdet at forskerne overdriver de positive virkningene av kultur for å tekkes oppdragsgiverne. Mange innenfor det profesjonelle kunst- og kulturlivet har også vært skeptiske til slike instrumentelle resonnementer: De instrumentelle begrunnelsene av kultursatsing bidrar til å tilsmusse kunstens interne logikk og verdisystem og undergrave kunstens autonomi. Denne motsetningen går ofte tvers igjennom selve Kulturrådet: De departementsoppnevnte rådsmedlemmene, som helst har kunstnerisk eller kulturfaglig bakgrunn, er gjerne skeptiske til instrumentelle begrunnelser av kulturpolitikk. De medlemmene som er oppnevnt av Stortinget og/eller Kommunenes Sentralforbund, har derimot ofte mer sans for den instrumentelle kulturpolitikken. For Kulturrådets administrasjon, som normalt består av folk med sterk kulturfaglig kompetanse og kunstfeltnære verdier, er det mer nærliggende å være skeptisk til den instrumentelle kulturpolitikken.

Det var derimot ikke Lidvin Osland. Som fylkeskultursjef hadde han engasjert seg mye i sammenhengen mellom kultur og næring. Hvorfor? For det første var han antakelig motivert av en generell motvilje mot at kulturen skulle leve et isolert liv oppe i et elfenbenstårn. For det andre hadde han antakelig en genuin tro på at kultursatsing faktisk *har* store samfunnsmessige ringvirkninger. Og til slutt så han sikkert store strategiske muligheter til å begrunne kultursatsing ut ifra kulturens virkninger på andre samfunnsarenaer – for dermed å gi kulturen økt offentlig legitimitet og støtte. Osland hadde således (som nevnt foran) vært en av initiativtakerne til forskningsprogrammet om ”Kultur og regional utvikling”, som gjorde nettopp disse spørsmålene til forskningstema. Han hadde også arrangert konferansen ”Kultur og næring = sant” i Førde i 1991.

¹⁰ Jf. for eksempel Trine Bille Hansen (1995): Measuring the Value of Culture. I: The European Journal of Cultural Policy, 1:2.

Kulturrådet hadde allerede gitt seg forsiktig inn på den instrumentelle kulturpolitiske veien med programmet ”Kultur og reiseliv” fra 1991. Med Osland i direktørstolen ble dette programmet vitalisert og omdøpt. Fra 1995 fikk det navnet ”Kultur og næring”. Et par år seinere gikk Kulturrådet også inn i et samarbeid med Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) om dette arbeidet. I dag har derimot Kulturrådet ikke lenger aktivitet på feltet.

Kulturrådets satsing på kultur og helse sprang mer direkte ut av Oslands initiativ. Han hadde allerede kontakter innenfor den internasjonale ”arts in hospital”-bevegelsen, men oppfattet nok at den hadde en altfor smal tilnærming til problemstillingen. Osland argumenterte for at kultur kunne ha helsemessig positive virkninger i en langt videre sosial og miljømessig forstand. Kulturrådet satte således – i samarbeid med Sosial- og helsedepartementet – i gang en større satsing med betegnelsen ”Kultur gir helse” i 1996. Forventningene og oppslutningen rundt i landet var store. En lang rekke prosjekter ble satt i gang, både innenfor prosjektets ramme og i forlengelsen av programmet. Fra Kulturrådets side ble programmet avsluttet i 1999.¹¹ Det er òg – dels i Oslands direktørperiode og dels etterpå – satt i gang andre programmer i regi av Kulturrådet der kultur koples mer eller mindre instrumentelt til et annet samfunnsområde. Det gjaldt for eksempel et program for ”kultur og medier” (1994) og et ”program for kunst og det flerkulturelle samfunn”, det såkalte Mosaikk-programmet (1998).

Ikke alle disse programmene og prosjektene kan av naturlige grunner knyttes direkte til Oslands direktørperiode (noen ble startet etter hans direktørtid). Men det kan være liten tvil om at Osland hadde hovedansvaret for at Norsk kulturråd på 1990-tallet gjennomlevde en tydelig instrumentell periode. Det er overraskende at den instrumentelle dreiningen skjedde uten store interne konflikter, trass i at den antakelig møtte betydelig skepsis både i deler av rådet og administrasjonen. Dette vitner, om ikke annet, om solide lederegenskaper hos Osland. Alt i alt fikk han et ettermæle som en kraftfull og respektert direktør for Norsk kulturråd – også innad i administrasjonen. En av hans kvaliteter var at han framsto som ganske usårlig, humoristisk og fair – også i situasjoner der han møtte skepsis eller direkte motstand.

¹¹ Bergljot Baklien og Yngve Carlsson, NIBR, har evaluert programmet, jf. Baklien/Carlsson: Helse og kultur. Prosessevaluering av en nasjonal satsing på kultur som helsefremmende virkemiddel. NIBR – prosjektrapport 2000:11.

Lidvinismen i norsk kulturpolitikk

Da Osland kom hjem til Sogn og Fjordane etter gjestevisitten i Kulturrådet, hadde fylkeskommunen prøvd å vingeclippe fylkeskultursjefen og legge ham inn under en regionaldirektør for næring, kultur og samferdsel. Det kunne ikke bli stående. Osland kom selvsagt tilbake i full vigør, men nå som ”fylkesdirektør for kultur”.

Man kan likevel lure på om han ikke kjedet seg litt etter at han kom tilbake fra hovedstaden. Noen friske forsøk på igjen å markere seg i den nasjonale kulturpolitiske debatten kan tyde på det. Fra tid til annen gjennom de siste åra har Osland kommet med utspill som han må ha visst ville provosere kultureliten i hovedstaden: Bør ikke fordelingen av statlige kulturstipendier og garantiinntekter – i demokratiets navn – desentraliseres til regionene? Og er det ikke en god og demokratisk idé å desentralisere Norsk kulturråd, slik at vi får et kulturråd i hver region?

Men bak den glade viljen til å provosere ligger det et grunnleggende og vedvarende kulturpolitisk verdiengasjement: Desentralisering, offentlig kulturpolitisk ansvar, kulturelt mangfold, like muligheter og samfunnsmessig relevans er sentrale stikkord. Dessuten en kulturpolitikk som bygger på solid forskningsbasert kunnskap og en god porsjon pragmatisme. Kan vi da med rimelighet snakke om ”lidvinismen” som en særskilt kulturpolitisk strømning? Nei, egentlig ikke. For disse verdiene utgjør jo nettopp hovedstrømningen i norsk kulturpolitikk. I så fall er det kanskje slik at ”lidvinismen” = norsk kulturpolitikk?

Til lykke med 70-årsdagen.